

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ ФОРМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

В. О. Кузоваткін, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено особливості розвитку кооперативних форм інформаційно-консультативного забезпечення аграрного виробництва та їх вплив на сільське господарство. Проаналізовано сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку інформаційно-консультативних організацій у формі кооперативів. Встановлено причини, які впливають на розвиток кооперативних ідей в контексті формування інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. За сучасних умов господарювання інфраструктура аграрного ринку відіграє ключову роль у процесі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та створенні умов для справедливих економічних відносин між учасниками ринку. Становлення і формування інфраструктури на національному та регіональному рівнях відбувається повільно та без урахування особливостей аграрного ринку. В сучасних ринкових умовах сільськогосподарські товаровиробники повинні приймати важливі рішення, які вимагають від них глибокого рівня знань з економіки, технологій, права та інших областей наук. З появою нових форм господарювання керівники підприємств, спеціалісти не мали відповідних знань, інформації, практичних навичок, що суттєвим чином впливало на ефективність господарської діяльності підприємств та не дозволяло впроваджувати у виробництво інновації. Така ситуація стала причиною створення перших організацій інформаційно-консультативного забезпечення сільськогосподарського виробництва, а саме дорадчих служб, консалтингових фірм, служб цінового моніторингу, центрів наукового забезпечення. В існуючих умовах становлення державної системи інформаційно-консультативного забезпечення особливо важливим є створення умов для розвитку альтернативних організаційно-правових структур з надання дорадчих послуг у формі обслуговуючих кооперативів.

Теоретичні та методологічні основи інформаційно-консультативного забезпечення сільськогосподарського виробництва висвітлені в працях таких відомих науковців, як О. М. Бородіна,

---

*Науковий керівник – д. е. н., професор В. В. Зіновчук

В. В. Дерлеменко, В. В. Зіновчук, Ю. С. Коваленко, Т. П. Кальна-Дубінюк, І. П. Кудінова [4], Л. М. Левківська, Б. К. Скирта, С. О. Тивончук, О. В. Ульяновченко, О. В. Чайнов та ін. Значна увага зарубіжному досвіду інформаційно-консультативного забезпечення приділяється у працях О. П. Недбалюка, Ван Ден Бана, В. М. Кошелева. Особливості діяльності організацій інформаційно-консультативного забезпечення, зокрема проблеми становлення, функціонування дорадчих служб, каталізатору науково-технічного прогресу розглядаються такими вченими, як Т. А. Бутенко, М. Ф. Кропивко [3], М. І. Лобанов, П. Т. Саблук, В. В. Самсонова. В. В. Клочан акцентує увагу на особливостях розвитку кооперативних форм інформаційно-консультативного обслуговування [2].

Метою дослідження є вивчення особливостей розвитку кооперативних форм інформаційно-консультативного забезпечення сільськогосподарського виробництва в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування і функціонування організацій інформаційно-консультативного забезпечення в Україні у формі кооперативів, які в умовах приватної власності дозволяють продуктивно вирішувати ряд проблем в досить складних ринкових умовах. Економічною основою для сільськогосподарської діяльності є раціональне використання виробничих ресурсів, таких як земля, праця, капітал. Як свідчить нагромаджений вітчизняний та зарубіжний досвід, важливою умовою ефективного виробництва сільськогосподарської продукції є інформаційно-консультативне забезпечення. Перед сільськогосподарськими товаровиробниками стоять завдання, які їм диктує ринок. Вони повинні приймати велику кількість складних рішень не тільки на основі власного, але й передового та світового досвіду, доступної інформації, професійної підготовки. Навчити приймати такі рішення з урахуванням існуючої кон'юнктури ринку, новітніх інноваційних технологій, підвищити рівень адаптації до впливу державних заходів регуляторного характеру та ефективно вести конкурентну боротьбу є основними функціями системи інформаційно-консультативного забезпечення аграрного ринку. Саме тому, враховуючи існуючий стан аграрного сектору економіки України, формування ефективної інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку на основі удосконалення перш за все функціональних та системних зв'язків між її елементами є одним із пріоритетних завдань не тільки держави, але й суспільства в цілому.

В умовах України існують великі потенційні можливості надання якісних інформаційно-консультативних послуг дорадчими службами у формі обслуговуючого інформаційно-консультативного кооперативу. В контексті даного дослідження, створення обслуговуючих кооперативів є

перспективним процесом в частині формування матеріально-технічної бази інформаційно-консультативних організацій. Такий підхід сприяє об'єднанню сільгосптоваровиробників, насамперед фермерських та особистих селянських господарств; формуванню на засадах пайових внесків відповідної матеріально-технічної бази, зменшенню трансакційних витрат на всіх етапах виробничого процесу. На сучасному етапі в Україні дана форма дорадчих служб не набула широкого розповсюдження, зокрема, у 2010 р. їх налічувалось лише 4 (табл.).

Таблиця

Структура системи дорадництва в Україні

Складові системи дорадництва	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2008 р. (+/-)
Національна асоціація с.-г. дорадчих служб	1	1	1	0
Навчально-координаційний центр с.-г. дорадчих служб	1	1	1	0
Кількість регіонів охоплених сільськогосподарським консультуванням	25	25	25	0
Регіональні навчально-методичні центри	6	9	9	3
Кількість інформаційно-консультативних центрів, всього	70	70	70	0
у т.ч. у формі: державного підприємства	1	1	1	0
громадських організацій	35	36	38	3
товариств з обмеженою відповідальністю	12	11	11	-1
приватних підприємств	7	6	5	-2
обслуговуючих кооперативів	5	4	4	-1
благодійних фондів	5	3	3	-2
в інших формах (консалтингові фірми, асоціації тощо)	5	9	8	3
Кількість районних інформаційно-консультативних центрів	29	29	32	3
Районні та місцеві осередки, відділення та відокремлені підрозділи обласних і районних консультаційних центрів	...	114	104	-

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Найбільш показовими інформаційно-консультативними організаціями у формі кооперативів є: СОК «Сторожинецька сільськогосподарська дорадча служба», СОК «Новоселицька сільськогосподарська дорадча служба» та СОК «Дари Берегівщини». Слід відмітити, що розвиток дорадчих служб на кооперативних засадах стикається з цілим рядом проблем, зокрема здебільшого вони пов'язані з низьким рівнем інформаційного забезпечення та кваліфікацією співробітників кооперативів. Дані проблеми є частиною слабого розвитку інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку на національному та регіональному рівнях.

Позитивним моментом функціонування інформаційно-консультативних організацій у формі кооперативів є максимальне наближення суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності до своїх клієнтів; впровадження принципів демократичного управління дорадчою службою та більш повному задоволенню в дорадчих послугах своїх власників-клієнтів. Слід відмітити, що об'єднання товаровиробників в обслуговуючі кооперативи з метою формування відповідної матеріально-технічної бази дає можливість впливати на якість та оперативність дорадчих послуг. Як механізм самоорганізації сільгосптоваровиробників, створення інформаційно-консультативних організацій у формі обслуговуючого кооперативу сприятиме максимальному задоволенню їх потреб, ефективному впровадженню у виробництво інновацій, передового вітчизняного й світового наукового досвіду та підвищенню інтелектуального рівня. Необхідність прийняття рішення про створення кооперативу залежить перш за все від економічного ефекту та соціальних вигід, які будуть мати місце від об'єднання суб'єктів господарської діяльності.

Важливим моментом для розвитку кооперативних засад є створення умов для забезпечення доступу кооперативних підприємств до новітніх досягнень науки та техніки, інновацій, інформації. Слід відмітити, що інформаційно-консультативні кооперативи мають певні особливості, а саме те, що вони тісно прив'язані до відповідної території та більше обмежені в масштабах своєї діяльності. Дана ситуація пов'язана з тим, що залежно від територіального охоплення і місцезнаходження офісу кооперативу, оперативність надання дорадчих послуг може втрачатись у зв'язку з просторовою розосередженістю клієнтів. Дана обставина значною мірою обумовила необхідність вирішення завдання розробки науково-прикладних засад створення районного обслуговуючого інформаційно-консультативного

кооперативу. При створенні даних структур слід звертати увагу на певні особливості, а саме те, що не виробники сільськогосподарської продукції не можуть бути членами обслуговуючих кооперативів інакше такі кооперативи перетворяться у комерційні організації. До комплексу послуг такого кооперативу слід відносити інформаційне забезпечення, консультування з різноманітних питань виробничо-господарської діяльності, правове та законодавче обслуговування з питань розвитку сільськогосподарської кооперації, консультування з питань управління, бухгалтерського обліку, оподаткування. Однією з найголовніших умов створення районного інформаційно-консультативного кооперативу є необхідний рівень концентрації його членів. Безперечно важливим є наявність ініціативи та зацікавленості [2, с. 266–277].

В контексті даного дослідження стимулом до об'єднання буде максимальне наближення суб'єкта інформаційно-консультативної діяльності до клієнтів на основі формування належної матеріально-технічної бази з метою більш повного їх задоволення дорадчими послугами. Враховуючи існуючий фінансово-економічний стан сільгосптоваровиробників Житомирської області, пропонуємо на основі діючих обслуговуючих кооперативів створювати консультативні пункти для своїх членів. Такий підхід може дозволити мінімізувати, насамперед, матеріальні витрати на початковому етапі формування кооперативу, поступово нарощувати інформаційно-консультативний потенціал та налагоджувати співпрацю з основними елементами інфраструктури аграрного ринку, зокрема з науково-дослідними структурами регіону.

Висновки. Виходячи з результатів проведених досліджень, можна зробити висновок, що організація інформаційно-консультативних організацій на кооперативних засадах є однією з перспективних форм надання дорадчих послуг. Через відсутність довіри до агроконсалтингових структур не тільки з боку державних інститутів, але й сільськогосподарських товаровиробників і населення суттєво стримуються процеси проникнення у свідомість людей ідей позитивного значення діяльності таких організацій. Недосконалість державного механізму забезпечення розвитку дорадництва в Україні, відсутність розуміння суті діяльності організацій системи інформаційно-консультативного забезпечення є основними стримуючими елементами розвитку дорадчих служб на кооперативних засадах. Таким чином, на сучасному етапі розвитку сільського господарства України ідея про позитивний вплив інформаційно-консультативних організацій у формі обслуговуючих кооперативів

поки що не спроможна об'єднати товаровиробників і населення, що значно стримує їх ініціативність.

Список використаних джерел

1. Волошка В. Сільськогосподарське дорадництво в Україні / В. Волошка // Пропозиція. – 2004. – № 1. – С. 16–17.
2. Клочан В. В. Система інформаційно-консультаційного забезпечення аграрної сфери: монографія / В. В. Клочан. – Миколаїв: МДАУ, 2012. – 371 с.
3. Доценко Л. В. Попит на консалтингові послуги сільськогосподарських дорадчих служб / Л. В. Доценко // Економіка АПК. – 2004. – № 7. – С. 31–34.
4. Кропивко М. Ф. Інформаційна система як фактор забезпечення життєдіяльності сільськогосподарських товаровиробників в ринкових умовах / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 124–128.
5. Кудінова І. П. Роль та особливості сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні / І. П. Кудінова // Наука і методика : зб. наук.-метод. праць. – 2008. – № 13. – С. 87–91.
6. Мороз О. О. Інституціональна система аграрної економіки України: монографія / О. О. Мороз. – Вінниця: Вид-во «Універсум», 2006. – 438 с.
7. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. – 308 с.
8. Сидоренко О. Дорадництво – ефективний інструмент упровадження державної аграрної політики / О. Сидоренко // Пропозиція. – 2009. – № 1. – С. 20–21.